

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 22. У Сомбору 23. Децембра 1869. Год. XI.

Преглед учительске радњѣ

у србским народним школама у Угарској

(продуженѣ.)

IV.

Ученѣ земљописа у народной школи започинѣ се у другом разреду садашнѣ (или у другогодишнѣм оделеню школе са 6 разреда). Оно иде успоред са науком гледаня мишленя и говора, као што смо о том у 7. броју овога листа у чланку „земљопис у народной школи“ саобштили.

Да неби овде понављати морали упутство за ученѣ земљописа, како у другом тако и у висшим разредима народне школе, то упућуемо поштоване читателѣ на у бр. 7. 8 и 12. Школскога Листа од ове године написани методични чланак.

У најстариѣм оделеню основне школе и у трећем разреду главне школе из земљописа учити се мора најманѣ ово:

а) Поновљѣно познаванѣ мѣста и околине, са обзиром на земљиште и плодовитост овога, на становнике и њихово занимањѣ, народност, вѣроисповѣд и обичаѣ. Уз то се придодаѣ и познаванѣ прошлости истога мѣста, са особитим обзиром на прошлост народа нашега у томе крају. Земљовид мѣста и околине има учитель сам на табли пред дѣцом нацртати. Животинѣ, растиня, каменѣ руде и врсте земљѣ у мѣсту и околини, затим рѣке потоци, езера, брда и долине, шуме, гаѣви и пушчаре у околини имаю се наочигледно познати.

б) Подпуно познаванѣ жупаниѣ или округа, у коме ѣ школа. Исто тако и околних жупаниѣ, особито са којима мѣстни становници у саобраштаю стое. Све што се нашега народа

тиче учи се обширније и уз то се буди код дѣце свѣст родољубља и домородства. — У обсегу овога предѣла упознаю се ученици са народима, кои ту станую, са њиховом радиношћу и начином живота, особито са земљодѣлством, занатима и трговином. — Све ово на земљовиду се показуе.

в) Учи се познати средоточна жупанија краљвине угарске са престолницом: Будимом и Пештом.

г) Преглед краљвине Угарске и сдружних земаља са погледа природе (земљиште, планине, равнице, реке, езера, производи), радиности, трговине, путова, желѣзница, народности, вѣроисповѣди, просвѣте.

д) Стари и нови свѣт (по ономе како се у другој читанци описуе). Делови сува и мора. Облик земљ и обртанѣ њѣно около своје осовине и около сунца. Четири доба године у нас. — Земалски поясеви: жарки, умѣрени и ладни. Све ово има се показати на планигобима и на земалској кругли, коју свака школа ваља да има.

У четвртом разреду главне школе учи се: а) земљопис Угарске, Хрватске, Славоније, Војне крајине — обширно, а Ердѣља и друге половине Аустриске државе у кратко. б) Балканско полуострво, са обзиром на оне земљ у којима србски народ стануе, и које у свези стоје са повѣстницом србском. в). Остале царевине и знатније краљвине у Европи. г). Преглед свих пет делова земљ, с главним морима и заливима. д). Унутрашњост земљ, вулканска брда и земљотреси. е). Небо и земља, видокруг, сунце, планете. ж). Земља и њѣн облик. Обртанѣ земљ около своје осовине и око сунца. Земљописне тачке линије кругови, на глобусу и на мапама. з) Земалски поясеви. — Животињѣ и растиня у разним поясевима. и) Мѣсец и њѣгове мѣне, помрченѣ сунца и мѣсеца. — Найглавније о сталним звѣздама и о васионој.

Из Повѣстнице, осим библичних повѣсти предају се животописне и повѣстне слике из историје црквене, Србске, Отачавене и свѣтске.

У трећем разреду основне школе упознати ваља ученике са најглавнијим по нас догађајима из прошлости народа нашег и суседних народа у овим историчним сликама: 1). Срби у заједници са другим Славјанима у Бойки. Старожитности Срба и Славјана. 2.) Сеоба Србаља, из Бойке у јужне предѣле. Поселенѣ између Хрвата и Бугара. 3). Срби Бугари и остали Славјани примају вѣру Христову. Св. Кирил и Методије -- До-

глазак Мађара у ове земљѣ, и осниванѣ кралѣвине угарске. — 4). Стеван Неманя. 5). Св. Сава и савремени догађаји у Србији. 6). Велики краљ Урош и његови синови. 7). Краљ Стеван Дечански, Цар Душан и Цар Урош. (Уз то народну пјесму: Урош и Мрњачевићи. — 8) Кнез Лазар и пропаст на Косову. (Уз то косовске пјесме.) — 9.) Ђурађ Бранковић I Деспот србски, и савез његов са Угарском. 10) Јован Хунядија (Сибинијин Јанко). 11) Краљ Матија Корвин и јуначки подвизи Кнеза Павла, Змај Деспота Вука и Дмитра Јакшића 12). Майка Анђелија и њени синови и Стеван Штиљановић. 13). Проналазак књигопечатњѣ. 14.) Изнашашће Америке. 15.) Пропаст на Мухачу. 16). Фердинанд. I. и Јован Запоља. Јован Чарнојевић деспот Србски. Никола Јуришић брани Кисек. 17). Никола Зриньски и обсада Сигета год. 1566. (уз то Качићева пјесма о истом предмету.) 18). Срби у Хрватској и Ерделю и њихове патњѣ у 17 веку. 19). Леополд I. — Ослобођењѣ Угарске од Турака. Прелазак Србаља под патријархом Чарнојевићем Битка код Сенте. Мир Карловачки. 20). Мир Пожаревачки. Санкција Прагматичка. Рат Турски год. 1737—39. Сеоба патријарха Арсенија Шакабента на ову страну. — Србска Милиција. 21). Марија Терезија. Подизанѣ Срб. Школа 22). Цар Јосиф II. и Леополд II. 23). Доситеј Обрадовић Мудрац Србски. Просвјета и књижевност народа србског од свршетка прошлог столећа до данас 24.) Ратови француски за владе цара Франца. Државе у Европи после пада Наполеоновог. 25.) Ослобођењѣ Србије и Грчке од Турака Босви Црногораца и Херцеговаца за крст и слободу. 26.) Найновији догађаји у Отачбини нашој и у околним државама.

Овољико држим да је доста знања из повјестнице у Србским основним школама, да дјца добију појам о прошлости свога народа, отачбине и сусједних народа, и да се у срдцу њиховом љубав к роду и домовини одгаји. Ваљало би да се овде изложени предмети израде и на свјет издаду. Докле то nebude, учитељ може с коришћу употребити историчне предмете у Школском Листу, и Пријетелю Младежи, као и ваљану књигу: Черте из живота народа Србског у Угарској. У главним школама нашим, поделује се овај предмет на двоје. Од почетка до пропасти на Косову учи се у III. а остало у IV. разреду.

Пре него што ученици свакидашњу школу оставе дакле шесте године свога школовања упознати се имају са уставом домовине и са најглавнијим правима и дужностима грађана у

кралјвини Угарској и у сдруженим земљама. За ово ће држава на свима езицима књижицу издати, коју ће учитељи овим најстаријим ученицима као и онима у повторној школи у руке дати па читајући е и разговарајући се с ученицима упознаваће их са садржаем прочитаног, и о томе их почесто испитивати, да би тако ученици упознали се са правима и дужностима слободних грађана отачбине своје, и привикли се прва уживати, а друге точно вршити. Докле књиге небуде учитељи ће у разговору упознавати дјцу с правима и дужностима грађанским, са грађанским властима, судовима, законима о наслеђству, са мјничним законом, с воячким законом, с даванјем и употребљаванјем данка, с наставним законом, са правом избора обштинских представника, званичника, земалских заступника и т. д.

Науку о правима и дужностима грађанским редовно уче само мушка дјца, а женске тек узгред и само оно што е најглавније. (То значи : „a lehető legnagyobb átalánosságban“ а не „што обширније,“ као што е у бр. 40 Листа за нар. учитељ преведено.

V.

Познаванј природе и вешто употребленј природних производа подпомаже благостанј едног народа а непознаванј природе, и невештина у израђивању и употребљивању природних производа повлачи за собом сиромаштво и пропаст народа. Ако дакле желимо, да нам се мили наш Србски народ од пропасти материјалне сачува и да успоред са другим народима у овој земљи обстати и благостанј себи обезбједити може: то морамо се постарати да дјцу у народној и у повторној школи учимо познавању природних производа или природопису, познавању природних снага и појава или природословљу, и употреблењу ових знања на газдинство и радиност.

Притом познаванјем и изучаванјем природе развија се разум, изражава се осећањ лјпоте и припитомљава срце, едног рјчију добия се просвјта ума и срца.

Народне основне школе треба да постану исходна точка просвјте, напретка и материјалног благостанја потонјих појсева, па с тога већ сваки учитељ има природне науке у школи с највећим заузимањем предавати, тврдо надајући се од оностраног труда свог највећој користи по своје миле ученике.

Неможе се захтјвати, да се у народној школи учи цјла система природних наука. То нити е могуће нити потреби од-

говара. Доста е да се ту уче најнуждниа по народ знања из Уприродописа и природословља, и да се, знања та са вештбанџм у земљодџству и радиности у свезу доводе.

У првом и у другом разреду уз науку гледаня мишленя и говора упознаће се ученици са домаћим скотовима и живином, са дрвима што су у врту и у шуми, са житом различите врсте што у тој околини роди, са тицама, рибама, гадовима, и ситним животињницама, са различите врсте земляма, каменџем (ако га у околини има), кречом, гвожђем, бакарком, оловом, и солю. То све дџца мораю видити и наочигледним и посматранџм упознати се са својствима и употребленџм тих природних производа.

У трећем разреду учи се природопис на одабраним предметима из три царства природе. Предмети се узимаю таки, кои се у мџсту налазе и кои се ученицима наочигледно показати могу.

Између обучавања учитель дае да ученици истражую у чему су природне ствари една на другу налик, и у чему се една од друге разликуе, и упућуе их да пазе на развитак живота у животиня и у растиня, на услове тога развитка па да све то на корист за кућу, земљодџство, сточарство и занате употребљавати уче.

Преко зиме упознае учитель ученике свое са животиняма, кое се у домоводству и у осталой радњи употреблюю, показуюћи сваку животињу у нарави, а слике само онда показуе, кад се наука понавља. У пролеће и у лето изводи учитель дџцу у врт, у полџ и у шуму, па им тамо показуе растинџ у нарави, о којима ће се у то време разговарати, а насликана и нацртана растиня употреблюе само при повторавању.

У другом одсџку садашиџ друге езикословне читанке налазе се описаня животиня а у петом одсџку исте књиге описуо се растиня и нека најпознатниа ископаема. Док неузимамо больх и згодних за овај посао учебника учитель ће употребити у часовима за природопис одређенима та два одсџка али ће разговором своим допуњавати оно што у књизи недостае (по начину у броввима 16 и 18 Школ. Листа од 1866. године описаном.) О којима предметима у Читанци тој нема описаня, о тима мора се учитель такође са ученицима разговарати упућуюћи их, да предмете те познаду и казујући им како се дотични живи предмети тимарити и гаити имаю, на што се употреблюю и какву нам они корист доносе док су

живи и кад престану живити. Уз описанија добро е да се дода по која приповѣдка или басна, у којој се карактеришу животињ као н. пр. о вѣрности псета и коња, о лукавству и злоћи мачкиној и т. д.

Предмети се предузимају овим редом: крава, овца, коза, свинче коњ, магарац, зец, миш, псето, мачка, вук, лисица, медвед, веверица, вјен, маймун. Особито се брижљиво има разговарати о домаћим животињама са упутством како их држати и ранити имамо и на што се која употребљоу. После свега тога ваља прикупити отличителне црте сисаваца у едно и дати дѣци појам о сисавцима. (види у бр. 60. исте читанке) Од домаће живине ваља учити познати кокош, гуску, патку, ћурку и голуба а по том тице певачице и селице. Пошто се све обичније тице покажу и опишу изводи се појам о тицама као оно у бр. 67. друге езикословне Читанке наше. — Гадове (амфибия) уче ученици познати на жабама гуштеровима (и змијама); рибе што их има у нашим рѣкама и барама ваља живе показати и познати их. Затим се разред зарезара учи познати на пчели, муви, и свиленой буби. (које се у пролеће и у лето познати уче). Напоследку уз предмете у поменутој читанци на бр. 80. 81 и 82. упознају се дѣца са глистом, жујевима и пивацом, које представљају црве и мекушце и завршује се описаније животиња вешто удешеним разговором по лекцији 34. из науке гледана (види стр. 174. великог улутсва за букварске науке). Та лекција тек овде може мѣста имати и подпуно се схватити. Овдѣ приметити имамо, да се у сваком трећем разреду основне школе имају барем у маломе (кутињама) држати и ранити у Мају мѣсецу свилене бубе, да дѣца виде цѣли развитак живота ових чудних користних животињца, па да се особито дѣвојчице, навикну тој користној и веома пробитачној а лакој радњи, помоћу које могла би свака србска кућа, у оно доба кад е најманѣ пољскога посла за шест недеља 80--100 фр. заслужити.

Природописна описанија из царства растинског могла би се овим редом предузимати. 1.) Цвеће у пролеће, 2.) трешња, вишня, шљива, кайсија, бресква, јабука, крушка, ораси и бадеми Уз то сав посао око сисяња коштица, пресађивања, различите врсте каламљенија, и кресанѣ ваља практично показивати и ученике у тим пословима добро извештјавати. 3.) Дрва шумска као раст, брест, брез, букву, јавор, тополу, јасен, чам и вју. После тога да е се појам о дрвету. 4.) Шипрази, као чокот

рибиз, огроз, грњина шимшир. Све ово има се у врту школском видети, а чокот пред ученицима вешто резати, опкопавати, заламати, загртати, како е кад чему време. 5.) Деца имају не само распознавати све врсте наших жита, као пшеницу, раж, ечам, овас (зоб) кукуруз, елду, и проју; него им се има казивати и показивати и сва радња око тих од орања и сѣњања па до жетве, вршитбе и брања. Исто тако нужно е да се ученици упознају с ланом и конопљом, и да им се покаже како се око конопљ ради, и какав добитак та радња у нашим крајевима са собом доноси.

Из царства ископаемих (копова?) показуе се и познае со, креч, у околини находеће се каменѣ, гвожђе, олово, бакар и сребро.

У четвртом разреду главне школе и у повторной школи преко зиме упознају се ученици с различите врсте земляма, из коих се плодна земля састои, као што су иловача вапњенича (кречна земля), пескуља, црница; по упутству учителѣвом испитую, коє е каква земля и каква нам треба за поєдина наша растиня; даљ упознају се са земљом што нам служи за набијањ кућа, правленѣ опека, и судова. У пролеће и преко лета понавља се све оно што се у трећем разреду учило, и упознају се дѣца са гдекоим странским животиняма (лав, камила, слон, сѣверци елен, ной,) са странским растинѣм, коих плодове ми употребљуємо (маслина), кафа, шећерна треска, пиринач, памук; — какао, палме). — Са металима, као што су сребро, злато, различитим врстама мрамора и другога каменя, — напоследку са каменитим и мрким угљем, — и тресетом.

(свршиће се.)

З а п и с н и к.

Збора србских народних учителя округа будимскога држаног у Будиму 23. и 24. Септ. 1869.

Први састанак.

Учествују свештеници: Константин Јосифовић парох пештански; Тимотия Михаљчић парох срп: Ковински; Јеремија Мађаревић; Давид Бољарић адм. тамашки. Народни учитељи: Светозар Бакић пештански; Ђорђе Јанковић Ковински, Емилиан Чупић Збежки; Марко Римски Калашки; Павле Плавшић помашки; Петар Недић Ловрански и Бранко Влашкалић мађ. бойски и Ђорђе Суботиновић д. пантелиски и Алекс. Стаић Местни школски управитељ будимски: Стеван В. Поповић и Сима Јосифовић чиновник.

После свршене божије службе у местноме храму и учиненог призива св. Духа, скупише се учесници збора у обштинској дворани и свештеник к. Јосифовић узне реч и навађа да је добио писмо од преч: протопресвитера г. Јов. Миликшића, коим га исти на збор позива а уједно због нагомиланих послова и болести своје умољва, да га као председника збора у председничком звану заступни.

Пошто је наведено да је у след познати интимата бив. вис. намесничког већа г. протопресвитар као окр. надзорник уједно и председник учитељских Зборова; то би сада, пошто је исти препречен, имао га заступити његов законити заступник дотични г. намесник а у овом случају и овај отсутује, а у препреци обе поменуте личности, часна конзисториа као надлежна школска власт председника збору назначити пропустила је; предложи С. В. Поповић да збор ради законитости удари најприроднијим путем и да себи председника изабере; пошто су о томе јоште и свештеници: Михалцић, Бољарић, Мађаревић, и учитељ Чупић мање више у истом смислу говорили. Закључи збор да себи председника бира.

На предлог свештеника Ј. Мађаревића изабере збор свештеника К. Јосифовића за свога председника једногласно.

Чл. 1 Председник збора захваљујући на покљоњеном му поверењу предлаже да збор изабере себи два перовође; на предлог више чланова изабере збор школ. управитеља Стев. В. Поповића и учитеља Свет. Бакић а своје перовође једногласно.

Чл. 2. На позив председника чита перовођа Бакић записник лањскога збора и по прочитаном записнику позива председник да се на њ чине примедбе. Свет. Бакић примећује да су његове речи на лањскоме збору у записнику изопачене а нарочито тамо, где је он о „ј“ говорио, јер он није казао да незна писати другим правописом до „јотовским“ и није предлагао да се „ј“ у школу уведе но је предлагао „да се деца у 3-ћем разр. ако је могуће упознају са новим правописом.“ Свештеник Бољарић и учитељ Јанковић говоре да се они сјећају да је Бакић у том смислу говорио.

Пошто се и с друге стране недостаточност лањскога записника увидела, то на предлог свешт. Бољарића закључује збор да се од јако записник сваке седнице прочита бар у главноме у допдућој седници, а исправ Бакића и цео лањски записник узима се на знање.

Члан 3. Свешт. Михалцић пита дали су по општинама

по лањскоме закључку заведени местни одбори за боље посећивање школе? дали су игде заведене недељне школе? дали илане изабрани петициони одбор што радију? — О местним одборима није нико знао дати извешћа. Свештеник Бољарић тврди, да је у Помазу било ове године недељне школе, а за петициони одбор вели, да није ништа могао радити, јер се није нико на њ обратио. Узима се на знање.

Свешт. Михалчић пита дали игде добивају сиромашна деца књиге бадава? — Наводи се, да у срп. Ковину сиромашна деца добивају књиге из на ту цел одређенога фонда; у Калазу да учитељ о св. Сави говори сходну беседу и купи та сом прилоге на књиге, и у Будиму се набављају књиге и остале потребе дечије у школи из сиротинског фонда, исто тако и у Пешти. — Узима се на знање.

Чл. 5. Исти пита зашто се није по ланскоме закључку збор раније заказао? Из лањскога записника види се о томе предлог али недостаје закључак.

Чл. 6. Исти се жали, да школски окр. управитељ не позива на збор све оне, које би у смислу интимата на исти позвати ваљало, наводи да он ове године, као и лане није позват, да нису позвати ни калашки свештеник ни Будимски шк. управитељ. Збор на ово реши: да очекује од г. управитеља да ће у будуће позвати све оне кои ваља да у овом збору учествују.

Чл. 7. Свешт. Мађаревић жели, да се зборови држе у будуће у почетку августа, и то у месту где би се још школа држати имала, да би кои способни учитељ могао са децом показати практичну радњу за углед. Уч. Плавшић предлаже светлу недељу као време за збор; Пошто је још учит. Бакић говорио против предлога Плавшићевог: — реши збор, да се будући зборови имају држати одма после свршеног другог течаја, и да се склопају са практичном радњом у школи.

Чл. 8. Многи чланови примећују, да многи закључци лањског збора нису извршени. Уч. Бакић говори, да је окр. начелнику дужност, приликом надзора позити, да ли се закључци збора извршују, или не? Но се жали, да се школски надзор слабо врши, јер 6. година како је у Пешти учитељ а окр. управитељ није још био у његовој школи. Збор решава: Да очекује од школ. окр. управитеља, да ће настати, да се закључци збора колико је могуће изврше и да ће чешћим надзором о томе уверавати се, а у случају препреке себи заменика на ту сврху наћи.

Чл. 9. Председник чита допис г. окр. школ. управитеља

WWW.UNILIB.RS

у коме исти ставља збору на претрес ова питања:

I. Који су узроци да све већма немарност и неверије међу људма овлађује, и шта би имао учитељ против овомечинити.

II. Шта се има чинити да се ни једно неваљалство међу децу неуведи.

III. Дали су за прав. наш народ целисходне комуналне школе.

IV. Како и коим начином могле би се школске библиотеке увести.

Учитељ Бакић жали што се тако важна питања нису мало ганије на јавност изнела, да би сваки могао дуже о њима промислити.

На предлог уч. Јанковића збор решава, да по подне узме те предмете у претрес.

Седница се разилази у 12 $\frac{1}{2}$ часова, а нова седница држаће се по подне у 3 часа.

У Будиму 23. Септб. 1869. — Председник збора Константин Јосифовић с. р. Перовође: Светозар Бакић с. р. Стеван Поповић. с. р.

ОБЈАШЊЕЊЕ СИМВОЛА ВЈЕРЕ

за одраслију дјецу.

Из „воскреснаго чтения“ извадио Богдан Кузмановић парох србскоклариски и члан консисторије Тамишградске.

ЧЛАН ОСМИ.

„И въ Духа Святаго, Господа животворяштаго, иже отъ Отца исходяштаго иже со Отцемъ и Сынѣмъ спокланяема и славима, глаголавшаго пророки,“ У вјери у Бога Оца творца неба и земље, и у Сина Божијега, нашега Спаситеља и Искупитеља не садржава се, дјецо моя мила, васцијело учење хришћанско. Кад је Христос Спаситељ дошао на свијет овај говорио је: „Ја и Отац једно смо . . . Јаништа сам од себе нечиним: него како ме научи отац мој, онако говорим“ (Јован. гл. 10 ст. 30. и гл. 8. ст. 28.) А кад је Христос Спаситељ остављао свијет, кад је ишао на страдања и на смрт, говорио је, за науку и утјеху Својем ученицима: „Ја ћу умолити, Оца, и да ће вам другога утјешитеља, да буде с вама навјек, Духа истине . . . А кад дође Утјешитељ, кога ћу вам послати од Оца, Дух истине који од Оца излази, Он ће свједочити за мене“

www. (Јован гл. 14. ст. 16. и гл. 15. стр. 26.) И заиста, на десет дана послје вазнесења Господа Јисуса Христа, и на педесет дана послје васкрсења Христа Господа, обећани Утјешитељ, Свети Дух, као што, дјецо моја слатка, знате из свештене историје, сишао је на апостоле као језици огњени, и од тога времена јесте непрестано и пребива невидив у цркви Христовој међу вјернима. И с тога смо ми, дјецо обвезани, учење о том новом утјешитељу, којег нам је од Оца послао наш Христос Спаситељ, исто онако добро и вјерно знати и исто онако у чистоти чувати, као и учење о Богу Оцу и о Сину Божијем. Они кои незнају тога учења, или знају али не као што ваља, исто онако не могу се звати правима хришћанима, као ни они који не вјерују, или криво вјерују, Бога Оца и Бога Сина. А какво смо обвезани знати учење о небесноме Утјешитељу, којег нам је с неба послао Јисус Христос, и како смо Га дужни вјеровати?

„И вѣ Духа Святаго, Господа животворяштаго . . .“ Прије свега, дјецо моја, запамтите и знајте то, да се нови Утјешитељ небесни називље Дух. Ми називљемо дусима она суштства којих ми невидимо. Тако ми називамо дусима своје анђеле хранитеље, којијех ми невидимо; тако ми називамо духом своју душу, које ми такођер, невидимо. Кад је нови Утјешитељ небесни, којег нам је с неба послао Јисус Христос, назван Духом, онда то показује, да је он нама по природи Својој исто тако невидив, као и она суштства која ми називљемо дусима. Кад је Јисус Христос дошао на земљу у нашем тијелу, Њега су видјели сви људи, који су с Њим живјели и ходили. — Он је пио и јео с људима. Али кад је Свети Дух сишао на апостоле, апостоли су осјетили у себи необичну Божанствену силу — стали су говорити другијем језицима и видјели су шта више обличја те невидиве силе која је на њих сишла, раздијељене језике као огњене, но како дјелује у њима Свети Дух, како пребива с њима Он тога нијесу видјели. Свети Дух је невидиво настављао и учио апостоле, невидив с њима пребивао. И свети Дух остао је тако невидиво дјелајући и пребивајући у цркви Христовој на свеколико идуће вријеме. Свети Дух и сада дјелује у оној ријечи Божијој коју ви, дјецо слушате, у цркви; Он пребива и дјела у свијема тајнама црквенијем и молитвама, но ми Га невидимо. И тако о Утјешитељу, Светом Духу, којег нам је с неба послао Јисус Христос, прије свега треба знати, да је Он та-

као суштаство, које живи и дјелује сред нас, но којег ми не можемо видјети својим тјелеснијем очима. „Дух“ говори Господ наш, „дише гдје хоће, и глас његов чујеш, а не знаш откуда долази и куда иде“. (Јован гл. 3. ст. 8.)

Но премда је свети Дух нама невидив и непостижив, ми опет зато можемо да дознајемо кад Он дјела у нама и кад други ко. Дух Божиј, којег ми исповједамо у символу наше вјере, јесте Дух Свети, — а то значи: Он учи и упућује људе само на оно што је добро, лијепо, свето. Но ви знате дјецо, да има у свијету и дух лукави, зли кои свакоме човјеку предаје и слади лаж, неправду, лукавство, свађу и нељубав к другим људима; на оно што је добро и свето не може он да упућује: а то је ђаво и његови зли анђели. Али Господ наш Јисус Христос заради тога је и дошао, да лиши власти недобре и зле духове, и да даде нама Светога Духа да нас учи. Остављајући свијет Он је говорио својим ученицима, да ће послје Њега доћи Утјешитељ, који ће „покарати свијет за гријех, и за правду и за суд“ (Јован гл. 16, стр. 8.) Кад је Дух Свети послје възнесенија Христова сишао на апостоле, Он их је и учинио проповједнике и учитеље истинитога и правога учења о Богу и нашем спасењу Он је удахнуо у њих нов живот и учинио их је узоре од чистог и светог живљења, којему је род „љубав, радост, мир трпљење, доброта, милост, вјера, кротост, уздржање,“ (Гал. гл. 5 стр. 22.). Апостоли, руковођени и упућивани Светим Духом, називали су оне који су примали истинито учење Христово и проводили богоугодан живот, такођер људима наућенима Духа светога, Духа Божијега, а људе који су извртали учење Христово и нијесу чинили дјела хришћанскијех, називали су сљедницима и ученицима „лажнога духа“ (1. Јован. гл. 4. и 5.) И тако је дух свети по природи Својој, свет и у Своме учењу и у својим дјелима.

Исповједајући да је Дух Свети свет и невидив, ви сте дјецо, дужни јоште знати, да Дух Свети није један од подчињених и нижих духова. У свијету има много невидивих духова који су вриједни упућивати нас на добро. Такви су невидивн дуси и они које називљемо анђелима и анђелима хранитељима. Ми ите духове називамо светима и добрима дусима. Но то су духови које је створио и саздао Бог, духови створени и саздани ти су дуси своју светост и сва своја савршенства добили

WWW.MINKO.BG

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

од Бога. Дух свети пак, којега ми исповиједамо у символу наше вјере јесте „Господ“ „И вѣ Духа Святаго, Господа . . .“ произносимо ми у символу вјере. Он није један између сазданих и створених духова, но Он је такав Господ Бог какав је Господ Бог и Јисус Христос и Бог Отац. Он је треће лице Свете Троице, и по Божавству, по моћи и сили са свијем раван Оцу и Сину. За то се Он у символу вјере назива још и Господом „животворяштим“ као што је Бог Отац Творац неба и земље, а Син Божиј свемоћна Сила, којом је Бог Отац све саздао и створио, тако је и Свети Дух такођер Творац и створитељ свега што је створено. Ви се, дјецо, сјећате онога казивања Мојсејева о постању свијета, гдје се говори да се је Дух Божији кад је Бог створио небо и земљу и кад је земља била још без обличја и пуста дизао над водом (Пост. гл. 1. ст. 1 и 2). По објашњењу светих отаца црквених тај Дух Божиј, кои се је дизао над земљом још без обличја и пустом, био је Дух Свети, треће лице Пресвете Троице. Он је удахњивао живот у ту земљу још без обличја и пуну. Тако Света Троица са самог почетка дјелује заједно и у потпуној свези и слози. Отац опредјељује да се сазда и створи свијет и васиона, кроз Сина саздава и ствара, Светим Духом удахњује у њу живот. Тако заједно и у подпуној свези и слози дјелује Света Троица и сада на нашем спасењу. Отац је опредјелио да се ми људи спасемо од гријеха и смрти, Син Божиј нас је спасао Својим страдањима и смрћу, Дух Свети нас очишћава, исправља и укрјепљава и искупљава својом Божавственом силом, која нам се даје у светијем тајнама. „Светим Духом свака душа оживљује . . .“ поје се у нашој цркви. Дјеловања Светога Духа свагда су у свези с дјеловањима Оца и Сина, Он је Божија сила у нама, која нас оживљује „животвори“.

Раван будући Оцу и Сину у свијем дјеловањима и савршенствима, Свети Дух није створен, није саздан као души анђели. Он „исходи од Оца . . .“ „И же отъ Отца исходяштаго . . .“ Као што Син Божиј, у свему раван Оцу, није створен Њим, но прије свијех вијекова рођен, тако и свети Дух у свему раван Оцу и Сину, није створен, није рођен, но исходи од Отца. То превјечно исхођење Светога Духа од Оца исто нам је тако, дјецо, непостиживо, као и превјечно рођење Сина Божија од Бога Оца. То је тајна Божија. Ми неможемо појмити како се превјечно рађа Син Божиј и како превјечно

исходи Свети Дух. Но ми то можемо и дужни јесмо знати, да се исхођењем од Оца Свети Дух разликује од Оца и Сина као треће лице Свете Троице. Отац, као што сам вам већ ка-
 зао, тим се разликује од Сина и Светога Духа, што Се Он не
 рађа, но сам рађа Сина и изводи Светога Духа: Син се тим
 разликује од Оца и Светога Духа, што Се рађа од Отца: Дух
 Свети разликује, што исходи од Оца. — И при томе добро запамти-
 те, дјецо, да од јединога Оца исходи Свети Дух а не и од
 Оца и од Сина, као што се произноси у симболима другијех
 цркава. Произношење: „Иже отъ Оца и Сина исхodiaштаго“
 измишљено је у цркви Римској, западној. У почетку су све
 хришћанске цркве, по учењу апостолском, овако читале: И же
 одъ Оца исхodiaштаго“ И Јисус Христос, бесједећи уче-
 ницима о Утјешитељу кои ће послје доћи на свијет, говорио
 је овако изрично и отворено „А кад дође Утјешитељ
 кога ћу вам послати од Оца, Дух истине, који од
 Оца исходи . . .“ (Јеванђеље по Јовану, гл. петнаеста, стих
 двадесет шести) И сама Римска црква докле је била у са-
 гласју с црквом православном, источном, држала се је учења од
 апостола завјетованог, и произносила је као и ми данас. Но
 Римска, западна, црква увела је то погрјешно учење и читање
 онда када се је одијелила од цркве православне, источне. Ми
 дјецо припадамо к оној цркви, која чува у цијелости учење
 апостолско; па произносимо, док смо живи, онако, дјецо, како
 нам заповиједа наша православна црква, исповиједамо, до вије-
 ка, да Свети Дух излази од цијелога Оца.

За тај узрок, што је Дух свети у свему раван Оцу и Си-
 ну и што се разликује од Њих само Своим исхођењем од Оца,
 мисмо, дјецо, дужни исто тако славити Светога Духа, као што
 славимо Оца и Сина, и исто тако клањати се Њему, као што
 се клањамо Оцу и Сину „Иже со Отцемъ и Синомъ спо-
 кланяема и сславима,“ читамо ми у символу наше вјере; а то
 је другијем ријечима: ми вјерујемо у Духа Светога, којегла сла-
 вимо и којему се клањамо као Оцу и Сину. Такво прослав-
 љање јединога Бога по суштаству и троичнога у лицима запо-
 чело се је као што сам вам, дјецо ја већ рекао, тек с време-
 на долазка Христа Спаситеља на овај свијет, а то с тога, што
 Се је тек у то вријеме Бог открио људима у свој пуности и
 сили — Света Троица, — што се је тек онда видјело гдје три
 лица Пресвете Тројице дјелају на нашем спасењу — сишао је
 Син Божиј у тијелу истао је невидиво обитавати у цркви Хри-

Светој Свети Дух. Стога се називају хришћанима они који су се крстили у име Оца и Сина и Светога Духа: с тога је особите светковине у част светој Троици и у славу свакога лица напосе уредила само хришћанска црква. Она је саставила и посебне молитве сваком лицу напосе. До доласка Христа Спаситеља на свијет, свијет није славио Свете Троице и није се молио свакоме лицу Пресвете Троице посебице. Људи су се тек онда знали молити Сину Божијему и тек онда призивати Светога Духа на помоћ, кад је Син Божиј сишао на земљу и Дух Свети на Апостоле. — Знајући све то, дјецо, славио свесветога и троичнога Бога и молимо се свакоме лицу свете Троице напосе. — Оцу, као који је наредио наше спасење, Сину Божијему, као који је извршио наше спасење, Духу Светоме, као који нас учи и просвјећује на путу к спасењу. Света Троица, која посвећује и оживљава, нека је вазда с нашим умом и срцем.

Дух Свети је вајкада просвјећивао духовном свјетлошћу људе добре и благочастиве. Он је говорио кроз пророке „Главолава га пророки“ Пророцима називали су се у старо вријеме такови људи који су напријед говорили што ће бити у будућности, — оно што обични људи нијесу могли предвидјети. Тако су једни од њих говорили, на примјер; да ће идуће три године бити глад, други, да ће до неколико стотина година сићи Богочовјек на земљу, који ће просвијетити и научити многе људе и кога ће људи невјерници осудити на смрт и распети. Имена неколицине тијех пророка позната су вам, као: Исаија Јеремија, Данило. Шта ће прорицати, казивао је тијем људима Свети Дух, Он је просвјећивао њихов ум, те су они могли предвиђати далеку будућност. С тога се и књиге које су пророца написали, називљу у нас књиге Богоудахнуте, Божастветне од Божанства. Послије пророка Свети Дух, као што већ знате, учио је и настављао апостоле. Еванђеле и Апостоли, који ви, дјидо, слушати у цркви, такођер си називају књиги Богоудахнути, Бажанствена, књиги од Божиства — јер су их написали људи просвијећени Духом Божјим, јер је Дух Свети објасњавао и настављао људе који су писали Јеванђељеје и Апостоле.

Тако смо ми дужни вјеровати у Духа Светога и тако испојејдати га.

Учењем о светоме Духу завршује са дјецо мила, учење нашега симбола вјере о три лица Свете Троице. Даље се говори о томе шта је још радио Христос Спаситељ, донесавши Божаствено учење на земљу за наше спасење.

Школске вѣсти.

СТЕЧАЙ. На упразднио званѣ србскогъ учителя у Денти у Темишварской жупани, с коимъ е скопчана плата од 100 форинти а. вр. 50 пож. меци жита, 8 хвати дрва, 100 фунти сланине 50 фунти соли, 25 фунти лояны свеѣа, 4. ланца браће землѣ и паушалъ за школске потребе од 4 ф. — Свакиј онай, кои жели ово званѣ доблучити, има молбеницу свою са крстнимъ писменомъ, са сведочбама ђ свршенимъ наукама, о моралномъ и политичномъ владаню, и о доякошиѣмъ службованю свомъ до 31. Јан. 1870. консисториуму вршачкомъ поднети. — У Вршцу 15. Дек. 1869.

ОБЈАВА. Код книжара Самуила Шена у Сомбору може се добити књига „Библичне повѣсти новаго завѣта у библичнимъ рѣчима од Н. Ђ. Вукићевића“ треће издањ у Сомбору, 1869. Кои од госпде учителя жели ову књигу у више екземплара за школску дѣцу набавити, нека се обрати на истога книжара под адресом: Н. Samuel Schön Buchhändler in Zombor. Цена е књизи 30 новчића а 11. књига дае се на дар.

Код истога книжара могу се добити све књиге школске, и спомоћне наиме: Велико упутство за Букварске науке, Апостоли и Еванѣлија (текст славенски с преводом Епископа Платона) и Огледало Хришћанске добродетельи састављено из жития светих од Н. Ђ. Вукићевића. (Овом последиѣмъ цена е 50 новчића). Преко истога набавити се могу и ове књиге: Спомоћна књига за разяшяванѣ цркв. пѣсама, од Н. Ђ. Вукићевића, по 36 н. Изяшненѣ свете литургије, вечерня и ютрення по 36 н. Чланци о воспитаваню за родигелѣ по 30. Народне песме за децу. 10 н.

Напоследку тим путемъ најзгодније се може набавити и књига „Мисли о начину како се имаю уредити црквено просветни одношай Срба у Аустрији,“ — којој е цена 50 новч.

Да би могли још заоставша последня два броя Школскога Листа издати, учтиво молимо све оне кои нам до данас овогодишню предплату послали нису, да то што скорје учине.

Овом приликомъ опомињемо оне дужнике кои за Школски Лист године 1866, 1867, и 1868 до данас неплатише, и које смо у почетку Новембера писмено опоменули, да нам дугове за четрнаест дана поплаћаю, иначе ћемо принуђени бити судскимъ путемъ своје тражити. — Са више страна добијемо предплату на Школски Лист за годину 1870. С' тога за дужност сматрамо изјавити, да се дотле несмемо одважити да Лист овај издаемо, док се стара предплата неутера, барем у толико, у колико е за накнаду овогодишњихъ трошкова нужно.

Лист излази двапут месечно.

Цена е на целу год. три форинта, а на по год. 1. ф. 50 нов.

Издае и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Фердинанда Битермана.